

กำแพงวังหน้า

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

ดร. ภัทรวรรณ พงศ์ศิลป์ นักโบราณคดีชำนาญการ

กลุ่มวิจัยและพัฒนางานโบราณคดี กองโบราณคดี กรมศิลปากร

วังหน้า ความหมายและความเป็นมา

2

- **วังหน้า** มีความหมาย 2 นัยยะ ได้แก่
 - ตำแหน่งพระมหาอุปราช รัชทายาท เรียกว่า “กรมพระราชวังบวรสถานมงคล”
 - วังที่ประทับของพระมหาอุปราช เรียกว่า “พระราชวังบวรสถานมงคล”

พระราชวังจันทร์เกษม
วังหน้า สมัยอยุธยา
ที่มา : กรมศิลปากร

- คำว่า “วังหน้า” มีที่มาจากการจัดกระบวนทัพ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นทัพหลวง พระมหาอุปราชทรงเป็นทัพหน้า วังที่ประทับของพระมหาอุปราช จึงเรียกว่า “วังฝ่ายหน้า” หรือ “วังหน้า”
- “วังหน้า” เริ่มมีขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อยังทรงเป็นพระมหาอุปราช ทรงสร้างวังจันทร์เกษมเป็นที่ประทับ จึงเรียกว่า “วังหน้า”
- “พระราชวังบวรสถานมงคล” หมายถึง วังที่ประทับของพระมหาอุปราช เริ่มใช้มาตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
- “กรมพระราชวังบวรสถานมงคล” หมายถึง ตำแหน่งพระมหาอุปราช เริ่มใช้มาตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา

วังหน้า สมัยรัตนโกสินทร์

3

- การสถาปนาตำแหน่ง “วังหน้า” สืบทอดมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนที่จะเปลี่ยนเป็น “สยามมกุฎราชกุมาร” ในสมัยรัชกาลที่ 5
- “กรมพระราชวังบวรสถานมงคล” กรุงรัตนโกสินทร์ มีทั้งสิ้น 6 พระองค์
 - ▣ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท (พ.ศ. 2325-2346)
 - ▣ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร กรมพระราชวังบวรสถานมงคล (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ร. 2) (พ.ศ. 2350-2352)
 - ▣ กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ (พ.ศ. 2352-2360)
 - ▣ กรมพระราชวังบวรมหาคักติพลเสพย์ (พ.ศ. 2367-2375)
 - ▣ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2408)
 - ▣ กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ (พ.ศ. 2411-2428)
- “พระราชวังบวรสถานมงคล” กรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระบรมมหาราชวัง (วังหลวง) ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร โรงละครแห่งชาติ วิทยาลัยนาฏศิลป์ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พระราชวังบวรสถานมงคล และกำแพงพระราชวังบวรฯ ริมถนนพระจันทร์ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญแห่งชาติ

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ

กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ

หมู่พระวิมาน ในพระราชวังบวรสถานมงคล

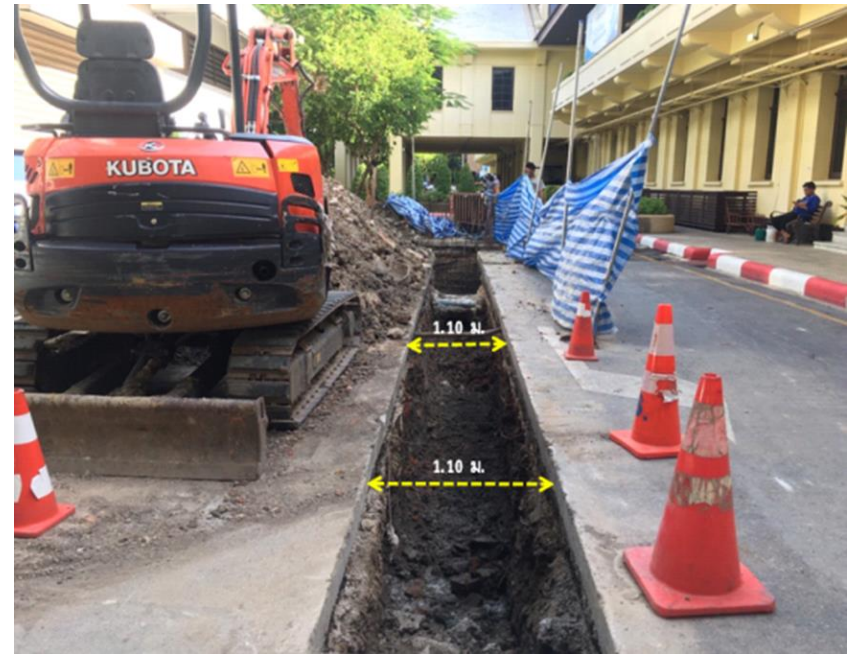

กำแพงวังหน้า
ริมถนนพระจันทร์

การพบหลักฐานโบราณคดี

บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

4

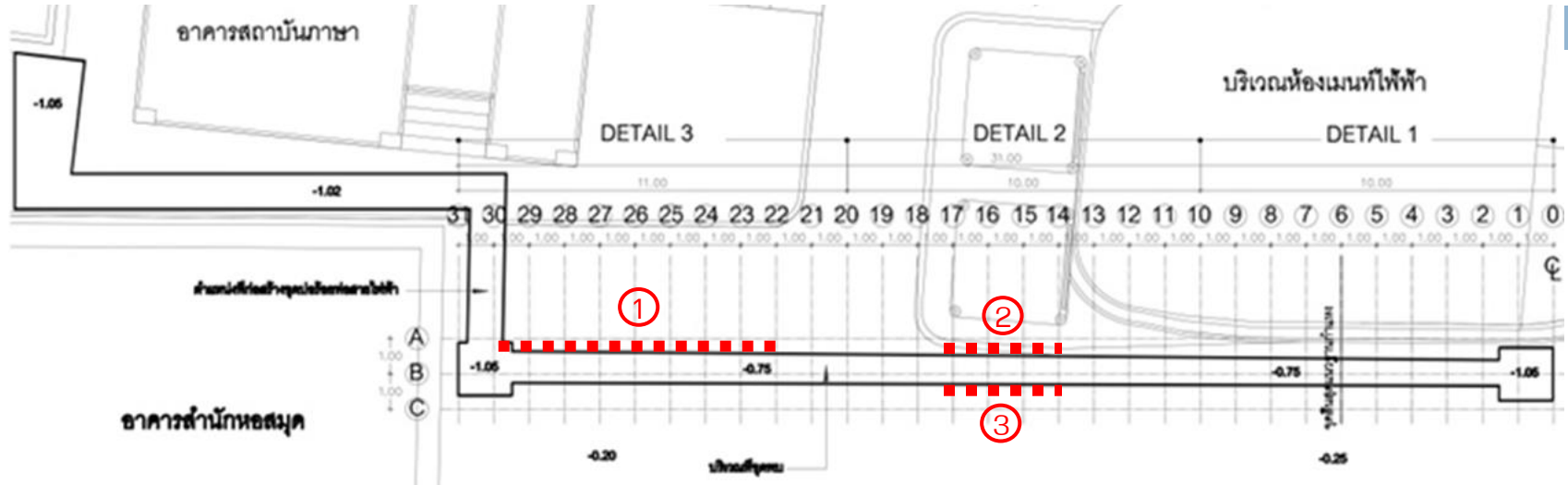

ที่มา : Google Earth, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ — แนวท่อร้อยสายไฟฟ้าใต้ดิน บริเวณถนนหน้าตึกโดม และอาคารสถาบันภาษา

เมื่อเดือนมิถุนายน 2563 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ได้มีการปรับปรุงสายไฟฟ้าใต้ดินตามแนวเดิมที่หมดสภาพ บริเวณถนนระหว่างตึกโดม หอสมุด คณะวารสารศาสตร์ และสถาบันภาษา โดยขุดตักดินเป็นแนวยาวประมาณ กว้าง 1.1 เมตร ยาว 42 เมตร ทำให้พบร่องรอยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่ฝังอยู่ใต้พื้นถนนคอนกรีต จึงได้ระงับการก่อสร้างและแจ้งให้กรมศิลปากรเข้ามาตรวจสอบ

ร่องรอยโบราณสถานที่พบ

5

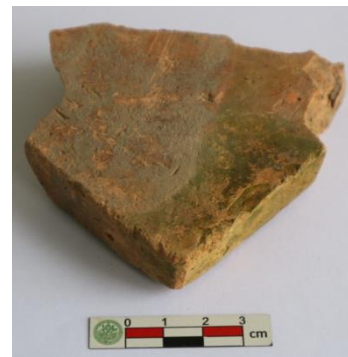

ที่มา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โบราณวัตถุ

6

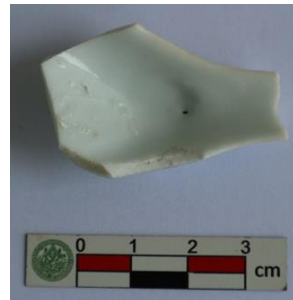
- โบราณวัตถุที่ยังคงอยู่ในชั้นดินดั้งเดิม เป็นการนำเศษวัสดุ เช่น อิฐ กระเบื้องมุงหลังคา ภาชนะดินเผา มาถมอัดปรับหน้าดินเพื่อทำการก่อสร้างในสมัยหลังกว่า
- โบราณวัตถุที่ปะปนกับดินที่ขุดตกขึ้นมา ไม่สามารถระบุชั้นทางวัฒนธรรมได้ชัดเจน แต่ก็สามารถบอกประเภทและอายุสมัยได้บางส่วน และมีลักษณะคล้ายคลึงกับโบราณวัตถุที่จากการขุดค้นทางโบราณคดี เมื่อพ.ศ. 2540-2541

ตัวอย่าง อิฐดินเผา
กระเบื้องปูพื้น
กระเบื้องมุงหลังคา

เครื่องถ้วยจีน

7

สมัยราชวงศ์หยวน -
ราชวงศ์หมิงตอนต้น
อายุราวพุทธศตวรรษที่
22

สมัยราชวงศ์ชิง
อายุราวพุทธศตวรรษที่ 23-24

ภาชนะดินเผาในท้องถิ่น และเครื่องถ้วยต่างประเทศ

8

เครื่องถ้วยดัตช์ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 24

เครื่องญี่ปุ่น อายุราวพุทธศตวรรษที่ 24

ภาชนะดินเผาในท้องถิ่น แบบเคลือบสีน้ำตาล ลายเชือกทาบ และไม่มีลวดลาย สมัยปลายอยุธยา-ต้นรัตนโกสินทร์

ภาชนะดินเผาเนื้อดิน

9

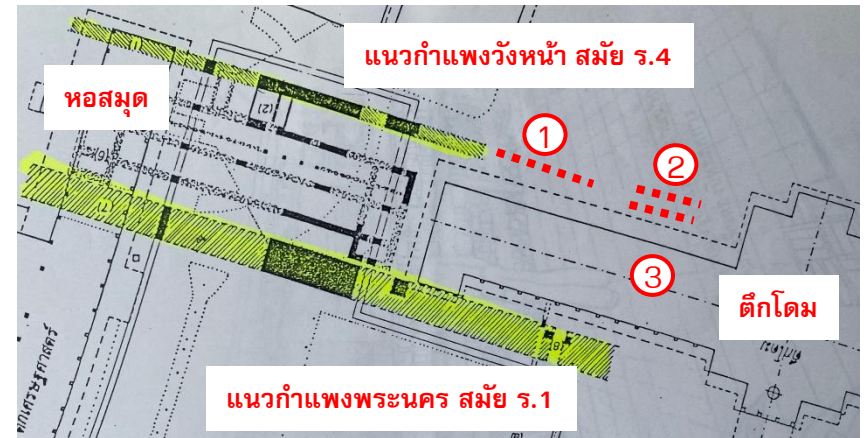
ภาชนะดินเผาเนื้อดิน ค่อนช้างหนา ประเภทกระถางและอ่าง อายุราวสมัยรัชกาลที่ 5 ลงมา

การแปลความหลักฐานทางโบราณคดี

10

□ ข้อสันนิษฐานที่ 1

- แนวโบราณสถาน หมายเลข 1 มีลักษณะเป็นฐานอาคารก่อด้วยอิฐก้อนเล็ก สอและฉาบปูน วางตัวขนานกับแนวถนนหน้าตึกโดม สันนิษฐานว่าเชื่อมต่อกับแนวกำแพงวังหน้าที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งได้พบหลักฐานจากการขุดค้นทางโบราณคดี ในบริเวณที่ตั้งหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2540
- แนวโบราณสถาน หมายเลข 2 -3 มีลักษณะเป็นฐานอาคารก่อด้วยอิฐก้อนใหญ่ สอปูน แต่ถูกรบกวนจากกิจกรรมของมนุษย์ในปัจจุบัน ทำให้หลงเหลือหลักฐานที่ไม่ชัดเจนนัก จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า พื้นที่บริเวณนี้ เคยเป็นที่ตั้งตำหนักฝ่ายในของวังหน้า ซึ่งแนวโบราณสถานที่พบอาจเป็นฐานอาคารของตำหนักฝ่ายในของวังหน้า

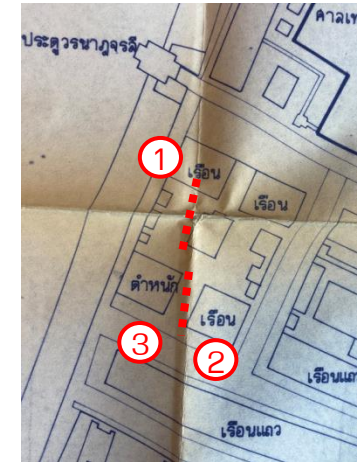
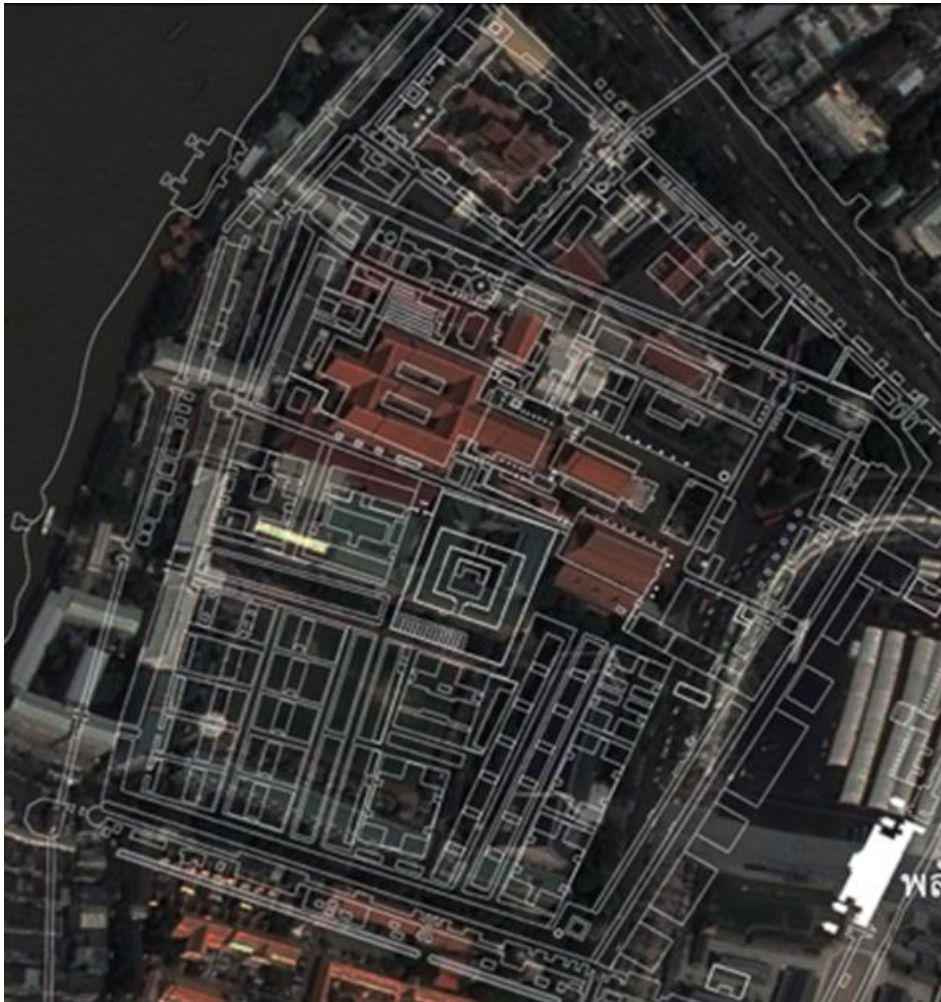

แผนผังการขุดค้นทางโบราณคดี พ.ศ. 2540

การแปลความหลักฐานทางโบราณคดี

11

□ ข้อสันนิษฐานที่ 2

จากการนำแผนผังอาคารภายในวังหน้า สมัยรัชกาลที่ 5 มาวางทับลงบนภาพถ่ายทางอากาศบริเวณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ พบว่า บริเวณที่พบแนวโบราณสถาน หมายเลข 1, 2 และ 3 ตรงกับตำแหน่งอาคารที่ระบุว่าเป็น “เรือน” และ “ตำหนัก” ในแผนผัง ซึ่งเป็นตำหนักฝ่ายในของวังหน้า อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการศึกษาแผนผังอาจมีความคลาดเคลื่อนมากกว่าข้อมูลจากการขุดค้นทางโบราณคดี

- สุนิสา มั่นคง. 2541. **รายงานฉบับที่ 1 การขุดแต่งโบราณสถานภายในเขตพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า)**. สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร
- นัยนา แยมสาชา (บรรณาธิการ). 2556. **พระราชวังบวรสถานมงคล**. กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- กิจสุวรรณ โพธิ์สุวรรณ, 2563. **รายงานการสำรวจป้อมปราการและกำแพงเมืองเก่าในสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ในกรุงเทพมหานคร**. กองโบราณคดี กรมศิลปากร
- ข้อมูลทะเบียนโบราณสถาน
 - ▣ กำแพงพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) หรือกำแพงธรรมศาสตร์
 - ▣ การขุดค้นทางโบราณคดีในบริเวณที่ก่อสร้างตึก 60 ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- **ขอขอบคุณข้อมูล**
 - ▣ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - ▣ กลุ่มทะเบียนโบราณสถาน กองโบราณคดี กรมศิลปากร